EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 3.11.2025
COM(2025) 658 final

KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

2022.–2023. aastal ioniseeriva kiirgusega töödeldud toidu ja toidu koostisosade kohta

Sisukord

KOKKUVÕTE 2
1 TAUSTTEAVE 2
2 HEAKSKIIDETUD KIIRITUSKESKUSED 3
3 KIIRITUSKESKUSTES 2022.–2023. AASTAL LÄBI VIIDUD KONTROLLIDE TULEMUSED 3
4 TURUSTAMISE ETAPIS TEHTUD KONTROLLI TULEMUSED 5

KOKKUVÕTE

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. veebruari 1999. aasta direktiivi 1999/2/EÜ (ioniseeriva kiirgusega töödeldud toitu ja toidu koostisosasid käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta)[1] artikli 7 lõike 3 kohaselt peavad liikmesriigid igal aastal komisjonile edastama:

– kiirituskeskuste kontrolli tulemused, sealhulgas ioniseeritud kiirgusega töödeldud toiduainete grupid ja kogused ning kasutatud doosid, ning

– toote turustamise etapis tehtud kontrolli tulemused.

Direktiivi artikli 7 lõike 4 kohaselt peab komisjon avaldama *Euroopa Liidu Teatajas* aruande riiklike järelevalveasutuste poolt igal aastal esitatud teabe kohta.

Käesolev aruanne hõlmab ajavahemikku 1. jaanuar 2022 – 31. detsember 2023. Aruanne sisaldab teavet, mille edastasid komisjonile ELi liikmesriigid ja Põhja-Iirimaa.

Kolm ELi liikmesriiki ja EFTA riigid 2022. ja 2023. aasta kohta andmeid ei esitanud.

Ajavahemik: 1.1.2022 – 31.12.2023

Osalevad riigid: ELi liikmesriigid ja Põhja-Iirimaa

Kiirituskeskused

– Heakskiidetud keskustega riikide arv 13 liikmesriiki ja Norra

– Heakskiidetud keskuste arv: 23

– Suletud keskuste arv: 0

– Kiiritavate riikide arv: 10 liikmesriiki

Töötlemisandmed

– Töödeldud toodete kogus: 4 198,2 tonni (–16,5 % võrreldes 2020.–2021. aastaga)

– Peamised töödeldud tooted: Külmutatud konnakoivad (70,31 %), kuivatatud maitsetaimed, vürtsid ja köögiviljamaitseained (27,62 %) ning kodulindudest saadud lihamass (2,07 %).

– Peamine kiirituskoht: Belgia (69,9 %)

Turustamise etapis tehtud kontrollid

– Analüüsitud proovide arv: 7205

– Nõuetele mittevastavate proovide arv: 51 (0,71 %)

– Peamised analüüsitud tooted: maitsetaimed ja vürtsid (46,97 %) ning teravili, seemned, köögivili, puuvili ja marjad ning nendest saadud tooted (23,36 %)

1 TAUSTTEAVE

Toiduainete kiiritamine on toiduainete töötlemine teatavat liiki kiirgusenergiaga, mida nimetatakse ioniseerivaks kiirguseks. Kiirgusenergial on erinevad lainepikkused ja võimsusastmed ning see kaob siis, kui energiaallikas eemaldada. Kiiritamist kasutatakse sanitaarsetel ja fütosanitaarsetel eesmärkidel, et tappa patogeenseid baktereid (nagu

[1] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. veebruari 1999. aasta direktiiv 1999/2/EÜ ioniseeriva kiirgusega töödeldud toitu ja toidu koostisosasid käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (EÜT L 066, 13.3.1999, lk 16, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/1999/2/2008-12-11).

Salmonella, *Campylobacter* ja *E. coli*), mis võivad põhjustada toidumürgitust, ning kõrvaldada taimedele või taimsetele saadustele kahjulikud organismid, nagu putukad ja muud taimekahjustajad. Seda kasutatakse ka viljade küpsemise edasilükkamiseks, köögiviljade (nt sibul ja kartul) idanemise või võrsumise peatamiseks ning toiduainete säilivusaja pikendamiseks. Toidu kiiritamisega ei saa asendada toidu nõuetekohast käitlemist. Kiiritatud toitu tuleb vajaduse korral enne tarbimist veel asjakohaselt jahutada ja kuumutada.

Toiduainete kiiritamist käsitlev ELi õigusraamistik (edaspidi „toidu kiiritamise direktiivid“) koosneb järgmistest osadest:

– Direktiiv 1999/2/EÜ (raamdirektiiv). Sellega on ette nähtud sätted ioniseeriva kiirgusega töödeldud toidu ja toidu koostisosade tootmise, turustamise ja impordi kohta.

– Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. veebruari 1999. aasta direktiiv (rakendusdirektiiv) 1999/3/EÜ ioniseeriva kiirgusega töödeldud toidu ja toidu koostisosade ühenduse loetelu kehtestamise kohta[2]. Praegu kuulub kõnealusesse loetellu ainult üks toidugrupp: kuivatatud maitsetaimed, vürtsid ja köögiviljamaitseained.

Peale selle on komisjon *Euroopa Liidu Teatajas* avaldanud loetelu muust toidust ja muudest toidu koostisosadest, mida liikmesriigid lubavad töödelda ioniseeriva kiirgusega.

Toitu ja toidu koostisosi võib ioniseeriva kiirgusega töödelda üksnes heakskiidetud kiirituskeskustes. ELi territooriumil asuvaid kiirituskeskusi kiidavad heaks liikmesriikide pädevad ametiasutused. Direktiivi 1999/2/EÜ artikli 7 lõike 3 kohaselt peavad liikmesriigid komisjonile edastama oma heakskiidetud kiirituskeskuste nimekirja. Nimekiri avaldatakse *Euroopa Liidu Teatajas*[3].

Direktiivi 1999/2/EÜ artikli 6 kohaselt peavad kõik kiiritatud toiduained või mis tahes liittoiduaine kiiritatud koostisosad olema märgistatud sõnadega „kiiritatud“ või „töödeldud ioniseeriva kiirgusega“.

Kõnealuse märgistamisnõude nõuetekohase rakendamise kontrollimiseks ja ebaseaduslikult ioniseeriva kiirgusega töödeldud toiduainete tuvastamiseks on Euroopa Standardikomitee (CEN) standardinud mitmeid analüüsimeetodeid.

2 HEAKSKIIDETUD KIIRITUSKESKUSED

Aruandeperioodi (1. jaanuar 2022 – 31. detsember 2023) lõpus oli ELis 23 heakskiidetud kiirituskeskust, mis asusid 13 liikmesriigis: Prantsusmaa (5), Saksamaa (5), Bulgaaria (2), Madalmaad (2), Hispaania (1), Belgia (1), Tšehhi Vabariik (1), Horvaatia (1), Eesti (1), Itaalia (1), Ungari (1), Poola (1) ja Rumeenia (1).

Nendest 13 liikmesriigist, kus kiirituskeskused asusid, ei kiiritanud ajavahemikul 2022–2023 ühtegi toiduainet kaks liikmesriiki ning üks liikmesriik ei esitanud andmeid.

3 KIIRITUSKESKUSTES 2022.–2023. AASTAL LÄBI VIIDUD KONTROLLIDE TULEMUSED

Aastatel 2022 ja 2023 töödeldi ELi liikmesriikides ioniseeriva kiirgusega kokku 4 198,2 tonni toiduaineid. Töötlemine toimus peamiselt Belgias, kus töödeldi 69,9 % ELi kiiritatud toidust.

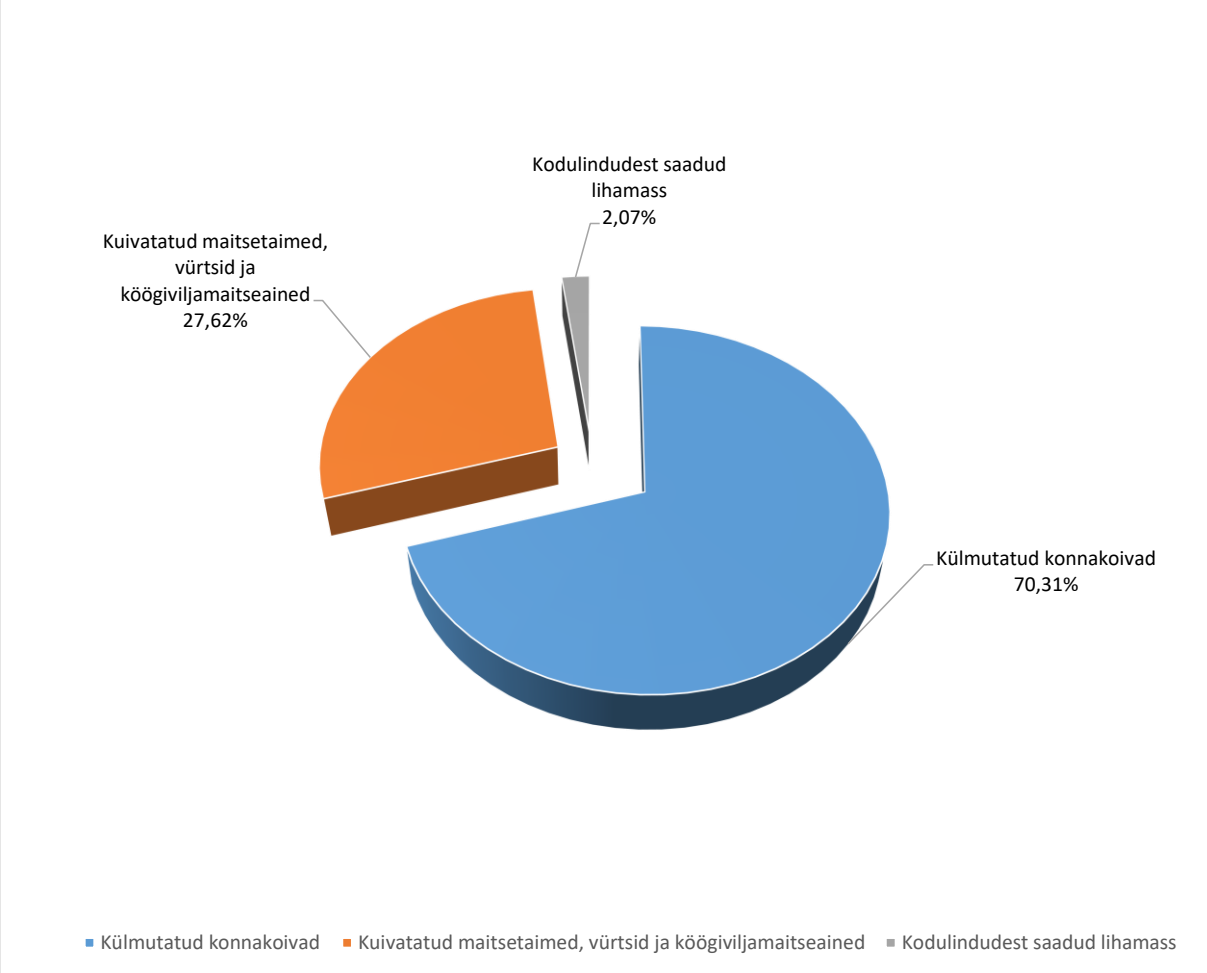
[2] EÜT L 66, 13.3.1999, lk 24.

[3] ELT C 37, 30.1.2019, lk 6–10.

Kolm peamist ELis kiiritatud toiduaineliiki on külmutatud konnakoivad (70,31 %), kuivatatud maitsetaimed, vürtsid ja köögiviljamaitseained (27,62 %) ning kodulindudest saadud lihamass (2,07 %).

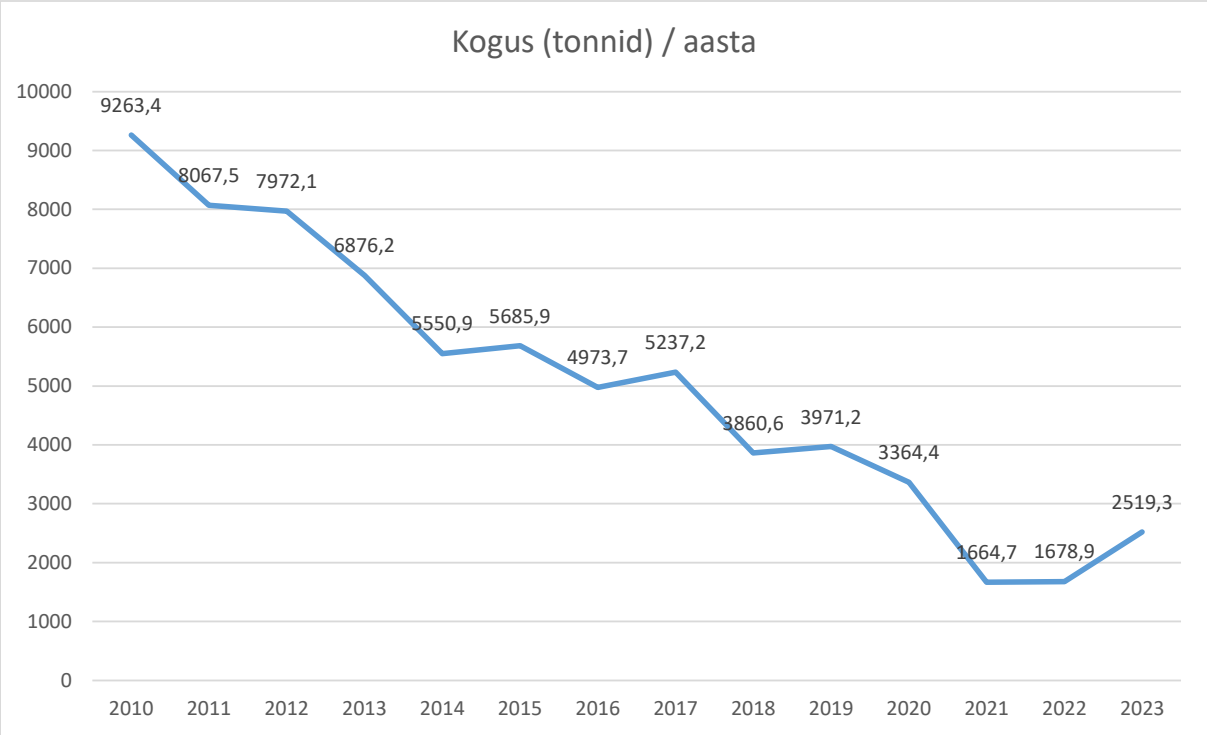
Joonisel 1 on näidatud ELi liikmesriikide heakskiidetud keskustes 2022. ja 2023. aastal kiiritatud toodete jaotus.

Joonis 1. ELis 2022.–2023. aastal kiiritatud toiduainete jaotus gruppide kaupa

Ioniseeriva kiirgusega töödeldud toiduainete kogused (tonnides) on ELis alates 2010. aastast üldiselt vähenenud, nagu on näidatud joonisel 2.

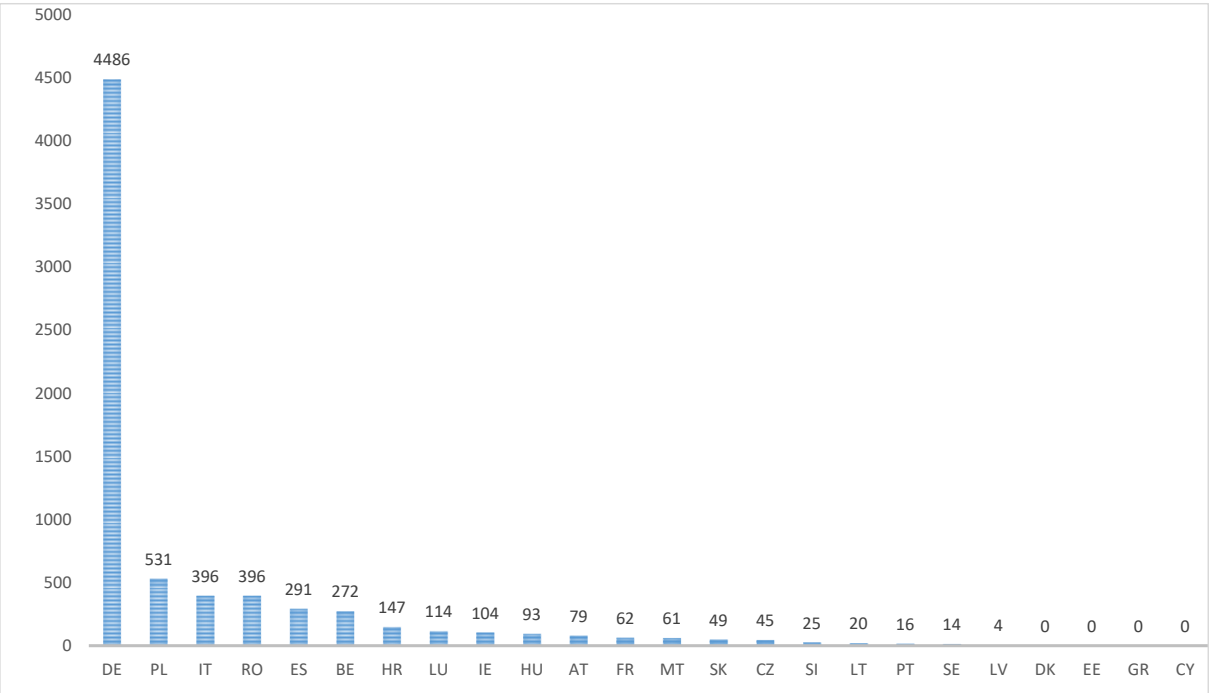
Joonis 2. Euroopa Liidu heakskiidetud kiirituskeskustes ioniseeriva kiirgusega töödeldud toiduainete kogused alates 2010. aastast

4 TURUSTAMISE ETAPIS TEHTUD KONTROLLI TULEMUSED

Ajavahemikus 2022–2023 analüüsisid 20 ELi liikmesriiki 7 205 proovi, et turustamisetapis leida ioniseeritud kiirgusega töödeldud toiduaineid (kaasa arvatud kolmandatest riikidest imporditud toiduaineid); kokku analüüsiti keskmiselt 6 % vähem proove kui 2020. – 2021. aastal. Andmed iga ELi liikmesriigi kohta on esitatud II lisas ja need on kokku võetud joonisel 3.

Joonis 3. 2022.–2023. aastal igas liikmesriigis toodete turustamise etapis analüüsitud proovid

Neli liikmesriiki ei teinud aastatel 2022–2023 kontrollanalüüse toodete turustamise etapis laborivõimekuse puudumise (Küpros ja Kreeka), personalipiirangute (Eesti) või muudel põhjuste (Taani) tõttu.

Kokku 7 205 analüüsitud proovist 51 (0,71 %) ei vastanud nõuetele ja 105 proovi (1,46 %) analüüsi tulemused olid ebaselged. Tuvastatud nõuetele mittevastavus kujutas endast peamiselt ebaõiget märgistamist ja keelatud kiiritamist. Nõuetele mittevastavuse protsent (0,71 %) oli veidi madalam kui eelmisel aruandeperioodil 2020–2021 (0,9 %).

Nagu on näidatud joonisel 4, olid peamised turustamise etapis analüüsitud toiduained „maitsetaimed ja vürtsid“ (46,97 %), millele järgnesid „teravili, seemned, köögivili, puuvili ja marjad ning nendest saadud tooted“ (23,36 %).

Joonis 4. Euroopa Liidus 2022.–2023. aastal toodete turustamise etapis analüüsitud toiduainegrupid

